

Danske producenter af det som kalder sig og anerkendes for at være evalueringsforskning: Felt eller subfelt? Relativ autonomi eller ikke?

Morten Nørholm, ph.d.-studerende

morn@dpu.dk; hjemmeside: www.dpu.dk/om/morn

Institut for Pædagogisk Sociologi, Danmarks Pædagogiske Universitet

Paper från ACSIS nationella forskarkonferens för kulturstudier, Norrköping 13–15 juni 2005.

Konferensrapport publicerad elektroniskt på www.ep.liu.se/ecp/015/. © Författaren.

Korrigerade figurer december 2008.

Abstract

For at eftersøge alternativer til en Bourdieu-inspireret analyse af den sociale og symbolske funktion af (uddannelses-)evalueringer blev der foretaget en analyse af det som kalder sig og anerkendes for at være evalueringsforskning. Fire centrale danske producenter blev identificeret. Det viser sig at dette arbejde består af praktiske teorier (efter Durkeim) for 'den gode evaluering', og som praktiske teorier tilbyder forskningen ikke analytiske redskaber, men må i stedet konstrueres som del af det analyserede objekt, evalueringernes praktik.

Som et analytisk greb konstrueres *præliminært* et (sub)felt i to dimensioner: Vandret akse: ikke-verdslig, videnskabelig, kulturel pol ('venstre'); verdslig, akademisk, politisk-økonomisk pol ('højre'). Lodret akse: +/- anciennitet. Efter en efterfølgende selvobjektivering og tilhørende konstruktion af forskeren selv, konkluderes at der ikke er tale om relativ autonomi: dels svarer den analyserede forskning på eksplicite krav fra opdragsgiver ved evalueringer, dels tages der udgangspunkt i en rationel handlingsteori uden symbolsk økonomi, dels diskuteres således hverken grundlagsproblemer eller sociale mulighedsbetingelser.

De analyserede producenter af det som kaldes for og anerkendes for at være evalueringsforskning, må dermed enten konstrueres som en meget 'højre'-tung del af et videnskabeligt felt hvor 'venstre' er stort set fraværende, eller som en *ikke*-autonom og decideret *afhængig* del af et økonomisk-politisk-administrativt felt.

Indledning

Dette paper¹ udgør et introduceret uddrag af en del af min endnu ikke færdiggjorte ph.d.-afhandling om den sociale og symbolske funktion af (uddannelses-)evalueringer. Heri analyseres hvorfor der med stadigt stigende 'naturlighed' foretages evalueringer af uddannelse som foreslår 'forbedringer' som strider imod det forhold mellem skole/uddannelse og praktisk mestring som kan vises ved hjælp af teoretisk reflekterede, empiriske undersøgelser i fx Bourdieu (1992)? Hvorfor foreslås indførelsen af mere 'teori' og indførelsen af en mere kontrolleret/struktureret 'praktik'-del, når det kan vises at den 'teori' som foreslås indført, er praktisk teori (efter Durkheim 1975), og når det kan vises at den kontrol/struktur i 'praktik'-delen som foreslås, indebærer at denne del ligeledes bliver praktisk teori, dvs. således at begge størrelser bliver hverken teori eller praktik, men i stedet må forstås som praktisk teori (som i sin tur må konstrueres som del af praktikken i bourdieusk forstand)? Mere konkret søges det besvaret bl.a. hvorfor en sygeplejerske eller anden semi-professionel praktiker i stigende grad skal lære at tale om en ide om det arbejde

¹ Denne udgave af mit paper er rettet efter præsentationen på ACSIS. Jeg skal takke alle deltagerne på sessionen "Kulturens fält" og i øvrigt for interessante diskussioner og inspiration.

som uddannelsen er en betingelse for at kunne ansættes til at udføre, frem for at lære at gøre dette arbejde.

Ovenstående anvendes ordet "hvorfor". Dette implicerer anvendelsen af ordet *for di*, dvs. implicerer udpegningen af *årsager*. I det mindste denne forsker har dog førhen tøvet med at udpege *årsager*; det har været som om selve ordet *årsag* var uanvendeligt i og med referencen til noget *udenfor*, dvs. uden for rækkevidde af empirisk videnskab, og dermed har det været som om det som stod på spil, især og muligvis udelukkende var og alene kunne være (re)konstruktionen af dynamikker, dvs. besvarelse af spørgsmål indledt med ordet *hvordan*.

Imidlertid ser Bourdieus feltforståelse ud til at implicere at empirisk videnskab *skal* tale om *årsager*; det som må afvises, er at disse årsager på nogen måde kan forstås som eksterne i forhold til de pågældende sammenhænge (felter) eller på anden måde. Afvisningen bliver dermed af en i sidste ende *metafysisk* årsag eller 'drivende kraft', hvad enten en sådan 'drivende kraft' er en guddommelighed eller der impliceres størrelser som 'en udødelig sjæl', 'et eksistentielt selv' eller tilsvarende. Dvs. at anvendelsen af en *årsags*-tænkning i forbindelse med feltanalyser alene implicerer felt-*interne* årsager (med henvisning til rekonstruerede feltkræfter) og derved understreger hvordan feltforståelsen gør sociologi til videnskab i og med at årsagerne repræsenterer de muligheder og begrænsninger der er i en (uddifferentieret, dvs. moderne) videnskab som Bourdieus sociologi, dvs. hans teori om sociale felter osv.

I sin forelæsning i Uppsala i januar 2005, sagde Staf Callewaert bl.a. at "Det som videnskaben er ude efter, er årsagsforklaringer" (jf. Callewaert 2005a *in prep.*), og det ovenstående er desuden parallelt til at en teori om fx *tyngdefelter* angiver og udpeger tyngdekraften (som er en tyngdefelt-intern kraft, en felt-kraft, en *fysisk* kraft, en *tyngde*-kraft) som *årsag* til at legemer falder, dvs. over tid bevæger sig i tyngdefelter, og en implikation af eksterne, fx metafysiske *årsager* er således fremmed for fysik/mekanik som videnskab. Tilsvarende angiver en teori om *sociale* felter (social felt-interne kræfter, feltkræfter og derfor *sociale* kræfter) kræfter som *årsag* til sociale dynamikker, dvs. til at sociale 'legemer' over tid bevæger sig i sociale felter. At implicere eksterne, fx metafysiske *årsager*, burde således være lige så fremmed for sociologi som videnskab; en metafysisk forklaring er præcis det modsatte af en videnskabelig forklaring.

At udnævne en eller flere konstruerede 'sociale tyngdekræfter', sociale kræfter (rekonstruktionen af en konstrueret empiri) som *årsag* til at sociale legemer bevæger sig i et socialt rum og over tid, er ikke redundant eller en cirkelslutning: sociologi som videnskab handler ikke om virkeligheden (det er ikke en ontologi), men om hvad vi kan sige *i anledning af* virkeligheden, for at tilføje Callewaerts formulering til Niels Bohrs formulering om at atomfysik ikke handler om virkeligheden, men om hvad vi kan *sige om* virkeligheden².

² Den ældste reference jeg har kunnet finde, til citatet af Bohr, er ikke en tekst af Bohr selv, men et citat i Petersen (1963, p. 12). Når nogen begyndte at tale om at kvantefysikken skulle afspejle virkeligheden, plejede Bohr angiveligt at svare: "There is no quantum world. There is only an abstract quantum physical description. It is wrong to think that the task of physics is to find out how nature *is*. Physics concerns what we can *say* about nature".

Tilsvarende har Callewaert næppe heller selv skrevet det citerede som jeg har hørt ham sige en del gange, især når han forsøgte at forklare hvordan videnskab (i og med bl.a. den menneskelig erfarings sociale, habituelle begrænsninger) ikke afbilder virkeligheden, men konstruerer den under de givne omstændigheder, som siden også må konstrueres.

Diskussionerne af om Bohr i det ovenstående skal tolkes antirealistisk, lader jeg ligge. Den væsentligste implikation af Bohrs position ser ud til at være at en videnskabelig beskrivelse er en konstruktion (jf. også diskussionen i Nørholm 1995). Hvad Callewaert angår, så har reaktionen på 'beskyldninger' om at

Bourdieu opererer således ikke med fx alene "+/÷ ejendomsret til produktionsmidler/produktivkræfter" som i næste omgang implicerer en placering i gruppen *basis* respektive i gruppen *overbygning* og med en implikation af en ellers nogenlunde homogen fordeling af karakteristika/interesser inden for hver af de to grupper, og ej heller alene med fx "+/÷ 'viljen' til at handle" (en fri/eksistentiel vilje). Hos Bourdieu opereres med en række karakteristika som tilsammen anvendes i forbindelse med placeringen i et felt, udspændt af alle disse karakteristika eller kvaliteter, og med rekonstruktionen af feltkræfter som forklaring på og årsag til den enkelte agents placering på det pågældende sociale locus og som forklaring på en træg forandring over tid.³ Bourdieus teorier ser således ud til at gøre op med en 'freudo-marxistisk tankegang', at menneskelige handlinger/praktikker begrænses af enten en ekstern struktur (fx ejendomsforhold) eller en intern struktur (fx en fri/eksistentiel vilje).

Bourdieu's teori om sociale felter giver således *mulighed* for udpegning af *årsager*, om end årsagerne er underlagt de *begrænsninger* som sættes af feltet. Teorien giver desuden mulighed for at tale om at de observerede handlinger foregår med en vis social *nødvendighed*, dvs. at der er større eller mindre sandsynlighed for at noget indtræffer og andet ikke. Dermed åbnes for en vis systematisk forudsigelighed (hvilket ikke må forveksles med determinisme som ser ud til at implicere en *eksternt* påført forudsigelighed): det som sker, ser ud til at ske regelmæssigt og ikke tilfældigt, det ser ikke ud til at ske som følge af hverken en individuel vilje (eksistentialisme) eller i overensstemmelse med en overordnet masterplan (religion/teleologi), og det ser ikke ud til at ske på grund af strukturelle forhold der *som strukturer* sætter sig igennem i den enkeltes krop/vilje/ubevidste (strukturalisme). Det som sker, ser ikke ud som om det kan forstås/forklares ud fra alene en position som tager agenternes egen fortælling eller selvfremsstilling for pålydende, uanset om den måtte findes i interviews, spørgeskemaer eller på anden måde, uden at tage hensyn til de sociale omstændigheder hvorunder de fremkommer, dvs. som om *agenterne* var uafhængige af de sociale omstændigheder i forbindelse med undersøgelsen (en subjektivistisk vision). Det som sker, ser på den anden side heller ikke ud som om det kan forstås/ forklares ud fra alene en position som tager forskerens forklaring for pålydende uden at der systematisk tages hensyn til de sociale omstændigheder hvorunder forklaringen fremkommer, dvs. som om *forskeren* var uafhængig af såvel det undersøgte konstruerede objekt som andre forskere i et forskersamfund (en objektivistisk vision).

I forlængelse af det ovenstående er en af feltteoriens væsentlige *begrænsninger* at årsagerne (feltkræfterne) er felt-*interne*, de virker kun inden for felterne, de er ikke universelle; der gives alene *sociale* forklaringer på det som konstrueres som *sociale* fænomener. En anden begrænsning er at der fx ikke kan besvares spørgsmål som "hvorfor er der feltkræfter?", fordi et sådant spørgsmål bl.a. implicerer at feltkræfterne findes *som*

Bourdieu's (og Callewaerts eget) videnskabeligt-konstruerende videnskab i bund og grund var et antirealistisk og dermed uinteressant projekt (i og med en misforstået realistisk tolkning af selve ordet "konstruktion"), ofte været at (normativt) hævde at 'vi må antage at virkeligheden er til; ellers hører alting op' (ligeledes uden skriftlig kilde).

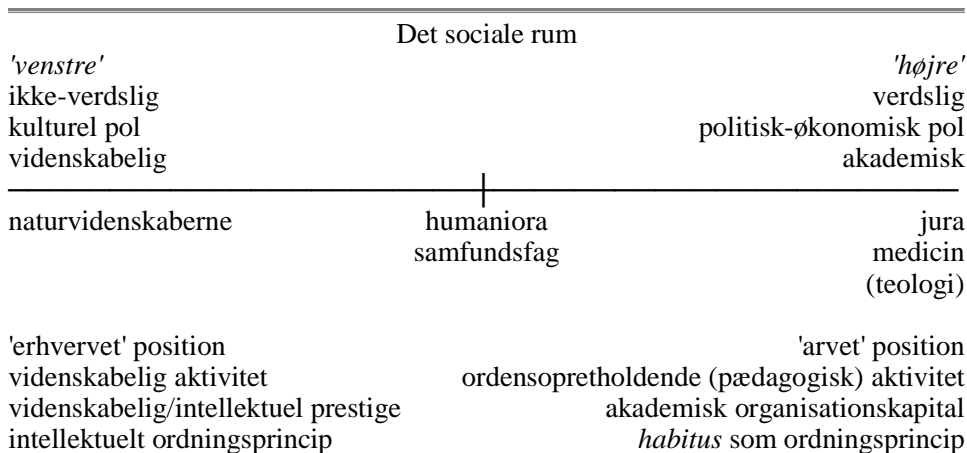
³ Vist nok hos Broady (men hvor?) sammenlignes sociale felter med magnetfelter, og sociale agenter med jernfilspåner på et stykke papir placeret i magnetfeltet. Hvad denne analogi dog ikke tager hensyn til, og som dels forklarer at jernfilspånerne fordeler sig på papiret og ikke findes ved den ene af de to magnetiske poler, dels kan fungere som en analogi til en bourdieusk social *inerti*, er *gnidningskraften* mellem jernfilspånerne og det papir de ligger på. Forandringen sker langsomt - om overhovedet - med mindre der pludselig tilføres energi, fx ved at papiret rystes. Tilsvarende kunne man om Bourdieus teori om sociale felter sige at den forklarer hvorfor forandringer foregår særdeles langsomt (*inert*), og at pludselige forandringer ser ud til at ske ved at der pludselig tilføres energi.

feltkræfter (ontologisk) og dermed overskrider feltet og konstruktionen. Det som findes, er konstruerede feltkræfter som rekonstruerede forklaringer på en konstrueret empiri. Alternativt ville svaret blive banalt: "Der findes feltkræfter fordi forskeren har (re)konstrueret dem", og skønt det er fuldkommen sandt og dækkende, ville et sådant svar - atter på grund af de epistemologiske implikationer - sandsynligvis virke mere mystificerende end oplysende og åbne for en verden af misforståelser af hvem der konstruerer hvad, hvilken epistemologisk status konstruktionerne har, og hvad selve ordet "konstruktion" indebærer/betyder.

I to omgange implicerer det foregående en modernitetsforståelse: Dels forudsættes at videnskab i sig er uddifferentieret til forskellige videnskabsfag, dels forudsætter videnskab som moderne foreteelse at forskellige dele af verden meningsfuldt kan undersøges hver for sig, dvs. at denne undersøgte verden selv er uddifferentieret (dette uddybes i bl.a. indledningen til Callewaert 2003b).

I Figur 1 vises udgangspunktet for konstruktionen af de analyserede producenter af det som kaldes for og anerkendes for at være evalueringsforskning (>evalueringsforskning«), og som analyseres som sådan i denne afhandling.

Figur 1. Akademiske positioner i det sociale rum - efter Bourdieu (1988b, pp. 36-72, figur i p. 50; Callewaert 2003a).

Tendensen til 'højre'-'venstre'-fordelingen gentager sig i ethvert udsnit af figuren, således at inden for fx det som betegnes humaniora/samfundsfag (og som angiver at humanistiske fag og samfundsvidenskabelige fag tendentielt findes i en mellemposition), genfindes en tilsvarende tendens til at det 'arvede' - en 'arvet' position - findes til 'højre' og det 'erhvervede' - en 'erhvervet' position - findes til 'venstre', og at disse fordelinger desuden modsvarer de tendentielle ordningsprincipper, til 'højre' *habitus*, til 'venstre' et intellektuelt, at den sociale funktion tilsvarende er ordensopretholdende (pædagogisk) aktivitet til 'højre' og videnskabelig produktion til 'venstre'. Spillerne, de sociale agenter, i nærværende forskningsgennemgang er placeret i en politisk-økonomisk pol, en ordensopretholdende ekstrem 'højre'-position (med forbehold for relative 'højre'- og 'venstre'-placeringer her indenfor). Op/ned ses en placering i forhold til relativt mange (op) eller relativt få (ned) vigtige poster i universitets organisation og relativt høj videnskabelig, social og intellektuel anseelse, samt i forhold til hvor længe den pågældende har bevæget sig i feltet, dvs. i forhold til alder/anciennitet.

I forbindelse med afhandlingsarbejdet blev foretaget en afsøgning af et forskningsfelt som kunne give et overblik over eventuelle alternativer til en Bourdieu-inspireret analyse. Denne afsøgning af forskningsfeltet blev foretaget bl.a. fordi Bourdieu ikke har arbejdet med evalueringer - i det mindste ikke i spontan, ukonstrueret forstand, og bestod i en analyse af produktionen vedrørende en række centrale danske producenter af »evalueringsforskning«.

Det som diskuteres, er de tilhørende dynamikker, hvordan feltteorien kan anvendes til at få et overblik over det som ved en spontan betragtning ligner et felt, dvs. det som præsenterer sig som noget som senere og efter systematiske brud viser sig som forkonstrueret.

I forbindelse med arbejdet med dette paper blev således foretaget en revurdering af den første konstruktion som implicerede en konstruktion af de analyserede producenter i et (sub)felt af akademiske positioner i det sociale rum. I dette paper udfordres den konstruktion som blev præsenteret i det abstract som blev indsendt i forbindelse med ansøgning om optagelse af paper på ACSIS-konferencen. Revurderingen af projektets materiale blev desuden nødvendiggjort og kom i stand som led i en konstruktion af denne forskers egen eventuelle placering i et eventuelt (sub)felt af producenter af evalueringsforskning, dvs. som led i denne forskers selvobjektivering - det andet brud af det som hos Bourdieu kaldes "det dobbelte brud" (jf. fx Bourdieu 1994 - eller Nørholm 1994). En anden tilgang til arbejdet med dette paper var således at genoverveje om og eventuelt hvordan de analyserede danske producenter af »evalueringsforskning«, placerer sig som dele af et relativt autonomt felt, og hvilken position denne forsker indtager i forhold til det analyserede.

Præliminær konstruktion af et eventuelt (sub)felt af producenter af det som kaldes for og anerkendes for at være evalueringsforskning

I afhandlingens analyse af »evalueringsforskning«, gennemgås især fire personers (producenters) arbejde: Hanne Foss Hansen (HFH), Erik Albæk (EA), Finn Hansson (FH) samt Peter Dahler-Larsen (PD-L). Herunder opsummeres disse fires strategier og/eller de egenskaber der er ved de fires produktioner ganske kort⁴, med henblik på at konstruere de forskelle som afgør den præliminære placering i et socialt rum/(sub)felt. I det nedenstående gengives de enkelte producenters kapitaler, men ikke baggrunden herfor; kapitalerne tages for givet:

- HFH: kvinde; cand.merc. (1982); ph.d. (1986); professor; universitets-ansat 1986 (først Handelshøjskolen i København, nu København, Institut for Statskundskab); reflekterer systematisk over andres (mange) evalueringer, men uden eksplicit teoretisk udgangspunkt; har mandlige og kvindelige medforfattere/medredaktører hvoraf mange arbejder med »evalueringsforskning«; udfører selv evalueringer; forholder sig eksplicit og implicit metodeudviklende og/eller -forbedrende vedr. evalueringer (meta-evaluerende); reflekterer ikke over forholdet forsker-praktiker; implicerer rationel teori om struktur og genese af menneskelige handlinger uden symbolsk økonomi heraf; har høj anciennitet; + symbolsk kapital⁵

- EA: mand; cand.scient.pol. (1982); ph.d. (1988); professor; universitets-ansat 1984 (først Århus, siden Aalborg, Institut for Økonomi, Politik og Forvaltning); reflekterer systematisk over andres evalueringer (langt færre end HFH), uden eksplicit teoretisk udgangspunkt, fortrinsvis over de

⁴ Egenskaberne (kapitalerne) stammer enten fra de analyserede og andre tekster af de pågældende eller fra de pågældendes personlige hjemmesider.

⁵ Vedr. symbolsk kapital, som tildeles det eksisterende, og som konstruerer svært-kvantificerbare størrelser som anseelse, ry, anerkendelse, se senere.

evalueringer han selv deltager i; har mandlige medforfattere/medredaktører hvoraf mange arbejder med »evalueringsforskning«; udfører selv evalueringer; forholder sig eksplicit og implicit metodeudviklende og/eller -forbedrende vedr. evalueringer (meta-evaluerende); reflekterer ikke over forholdet forsker-praktiker; implicerer rationel teori om struktur og genese af menneskelige handlinger uden symbolsk økonomi heraf; har høj anciennitet; + symbolsk kapital

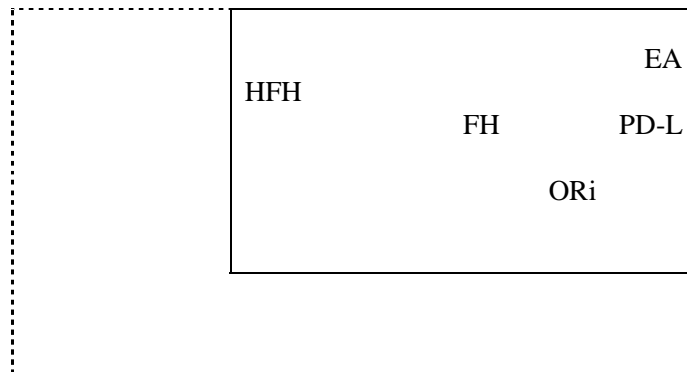
- PD-L: mand; cand.rer.soc. (1985); ph.d. (1993); professor; universitets-ansat 1989 (Syddansk/Odense, først Økonomisk Institut, siden Institut for Statskundskab); reflekterer systematisk over andres evalueringer (langt færre end HFH), men uden eksplicit teoretisk udgangspunkt, fortrinsvis over de evalueringer han selv deltager i; har mandlige og kvindelige medforfattere/medredaktører hvoraf mange arbejder med »evalueringsforskning«; udfører selv evalueringer; forholder sig eksplicit og implicit metodeudviklende og/eller -forbedrende vedr. evalueringer (meta-evaluerende); reflekterer ikke over forholdet forsker-praktiker; implicerer rationel teori om struktur og genese af menneskelige handlinger uden symbolsk økonomi heraf; har mellemhøj-høj anciennitet; + symbolsk kapital

- FH: mand; mag.scient.soc. (årstal?); ph.d. (årstal?); lektor, forskningsbibliotekar; handelshøjskole-ansat (årstal?) (København, Institut for Ledelse, Politik og Filosofi); reflekterer systematisk over andres evalueringer (langt færre end HFH), men uden eksplicit teoretisk udgangspunkt; har kvindelige medforfattere/medredaktører hvoraf mange arbejder med »evalueringsforskning«; udfører ikke selv evalueringer; forholder sig eksplicit og implicit metodeudviklende og/eller -forbedrende vedr. evalueringer (meta-evaluerende); forholder sig eksplicit og implicit normativt vedr. evalueringsforskning; reflekterer ikke over forholdet teknologi-videnskab; reflekterer ikke over forholdet forsker-praktiker; implicerer rationel teori om struktur og genese af menneskelige handlinger uden symbolsk økonomi heraf; har mellemhøj-høj anciennitet; + symbolsk kapital.

De egenskaber som ser ud til at være (om end marginalt) forskellige, og som er anvendt ved konstruktionen af de ovennævnte positioner, er: (delvis køn), stilling, +/- ansat ved universitet (herunder fag), +/- reflekteres over mange/få evalueringer, +/- deltager selv i evalueringer, anciennitet⁶. Samtidig ses hvordan fx en implikation af en rationel teori om struktur og genese af menneskelige handlinger kommer til at fungere som en ideologi i og med at den ligger i forlængelse af eller udgør en forudsætning for en forestilling om demokratiets mulighed (en demokratiets *doxa*).

I Figur 2 vises det præliminære (sub)felt (et socialt rum) af producenter af »evalueringsforskning«, konstrueret ud fra analyse disse producenters produktion og øvrige kapitaler.

⁶ Her menes anciennitet i feltet for den enkelte i *denne* generation; de pågældendes sociale og anden historie (især beskæftigelse vedr. far, farfar osv.) er ikke eftersøgt, så der menes ikke anciennitet over generationer, dvs. fx i termer af 'dynastier'. Imidlertid er fagene økonomi/statskundskab så forholdsvis unge at en eller flere af de analyserede agenter alligevel ikke kunne siges at have haft anciennitet fra en tidligere generation *direkte* på de samme fag, om end nok andetsteds på universitetet. Samtidig kan fagenes forholdsvis unge alder tages som argument for de analyseredes status som opkomlinge på universitetet, om end dette - bl.a. af de sidste grunde - dog burde undersøges empirisk.

Figur 2: Præliminær konstruktion af et (sub)felt af analyserede producenter. EA: Erik Albæk; PD-L: Peter Dahler-Larsen; FH: Finn Hansson; ORi: Olaf Rieper; HFH: Hanne Foss Hansen. Vandret akse: ikke-verdslig, videnskabelig, kulturel pol ('venstre'); verdslig, akademisk, politisk-økonomisk pol ('højre'). Lodret akse: +/- anciennitet.

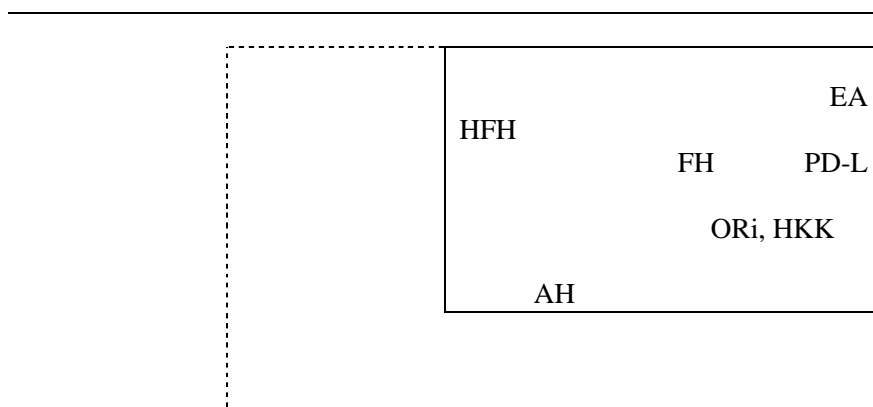
Figur 2 viser hvordan der kan ses/konstrueres en (social?) arbejdsdeling mellem de analyserede producenter af »evalueringsforskning«, i forhold til akserne 'højre' (orden) - 'venstre' (videnskab) respektive op - ned (anciennitet i feltet). Ligeledes ses hvordan det i den præliminære konstruktion umiddelbart kunne se ud som om der er tale om et relativt selvstændigt/autonomt (sub)felt med en empirisk position til 'venstre' - en position som umiddelbart kunne ligne en videnskabelig 'venstre'-position - og mere eller mindre dominante, ordensopretholdende (ideologiske?) positioner til 'højre' , og altså med anciennitet i feltet som den lodrette akse (jf. Figur 1 herover; Bourdieu 1988b, pp. 36-72, figur i p. 50; Callewaert 2003).

Et felt: Der står noget *på* spil og der sættes noget *i* spil (*illusio*): der er fælles trosforestillinger (*doxa*) om »evalueringsforskning«, og der gøres indsatser i form af »evalueringsforskning«, ved deltagelse i konferencer, i nationale og internationale netværk, i fx Magtudredningen osv., og i rekonstrueret forståelse arbejdes der mere direkte på en forbedring af evaluering og mere indirekte på en forbedret ordning af samfundet. Dvs. at forskningen - det som sættes *på* spil og er *i* spil - i rekonstrueret form er tænkt at munde ud i praktiske teorier for evaluering. Denne feltets *doxa* ser ud til at være mere eller mindre den samme over hele feltet (den gode evaluering, det samme mål for en social orden, den samme underliggende handlingsteori); der ser ud til at kunne rekonstrueres en fælles *doxa* vedr. især begrebet "forskning" (at det skal være praktisk teori) og dermed vedr. relationen "forskning" (praktisk teori) og universitet; der kan rekonstrueres forskellige strategier og forskellige måder at opnå goder på (forskellige forvaltningsmåder af forskellige, ulige fordelte kapitaler), der er interne mekanismer til at uddele belønninger respektive straffe osv. Dvs. at der kan identificeres en række af de karakteristika som kendetegner sociale felter.

Hvad der ligeledes taler for at der er tale om et (sub)felt med en relativ autonomi, er at der ser ud til at foregå en udveksling af referencer mellem de analyserede producenter; henvisninger som fungerer som dels kapital for den der henviser, dels som kapital for den der henvises til. Der findes egne tidsskrifter, foreninger/samfund, der findes egne (sub)felt-interne begreber eller i det mindste begreber med et indhold som forekommer at være relativt unikt for den (sub)felt-interne sammenhæng. Dvs. at der ser ud til at være opbygget

en egen indforståethed, en såvel eksplicit som implicit selvfølgelighed hvormed noget sættes i tale og andet ikke (*doxa*), og en såvel eksplicit som implicit selvfølgelig måde hvorpå forskellige forhold sættes i tale; der er en *doxa* som for en umiddelbar betragtning ser ud til at være relativt enestående for det analyserede, og som dermed argumenterer for at der er tale om et relativt autonomt (sub)felt.

I figur 3 tilføjes desuden antydningssvis det som må kræves for at fuldstændiggøre en konstruktion, i det mindste et udvalg af dominerede positioner i det analyserede materiale til 'højre' såvel som til 'venstre': Hanne Foss Hansens medforfatter Anja Hansen (Hansen & Foss Hansen 2000) - udskiftelig, kvindelig, ikke-fastansat, 'assistent'; Peter Dahler-Larsens medforfatter Hanne Kathrine Krogstrup (Dahler-Larsen & Krogstrup 2000a, 2000b, 2000c, 2001), som trods det faktum at hun er fastansat, må ses som 'assistent', udskiftelig, kvindelig. Tilsvarende tilføjes Olaf Rieper - som om end fastansat mand, ikke er universitetsansat, og som derfor konstrueres som Erik Albæks udskiftelige, mandlige 'assistent'. Imidlertid er som anført kun medtaget et lille udvalg af dominerede producenter af »evalueringsforskning«; de analyserede dominante producenter har en lang række medforfattere, som konstrueres i som en måde hvorpå producenterne på alle hierarkiske niveauer udveksler legitim kapital, og principielt burde alle disse i det hele taget medtages i konstruktionen/analysen.

Figur 3: Præliminær konstruktion af et (sub)felt efter introduktionen af også et lille udvalg af andre producenter af »evalueringsforskning«. EA: Erik Albæk; PD-L: Peter Dahler-Larsen; FH: Finn Hansson; ORi: Olaf Rieper; HFH: Hanne Foss Hansen; AH: Anja Hansen; HKK: Hanne Kathrine Krogstrup. Vandret akse: ikke-verdslig, videnskabelig, kulturel pol ('venstre'); verdslig, akademisk, politisk-økonomisk pol ('højre'). Lodret akse: +/- anciennitet.

I det store og hele gentager denne konstruktion en (sub)feltets egen selvforståelse. Det som derfor må udfordres, det umiddelbare der må brydes med (jf. fx Bourdieu *et al.* 1991) er netop denne selvforståelse, det påfaldende upåfaldende som i analysen ikke blot må gentages/reproduceres, men systematisk konstrueres, at der er tale om et mere eller mindre relativt autonomt felt, og at det der produceres hér, »evalueringsforskning«, er alt hvad der kan betegnes forskning om evalueringer. Gennem et sådant systematisk teoretisk brud bliver opgaven at bryde med et sådant umiddelbart indtryk, og dermed forsøgsvis at gøre op med den umiddelbare opfattelse af at alt er dér, og at der ikke er andet.

Et sådant brud (og en dertil knyttet selvobjektivering) kan vises ved at 'åbne' figuren gennem introduktion af denne afhandlings forfatter i (sub)feltet af producenter af »evalueringsforskning«; MN's kapitaler præsenteres herunder:

- MN: mand; cand.mag. (1992); undervisningslektor; universitets-ansat 2001 (Danmarks Pædagogiske Universitet, Institut for Pædagogisk Sociologi); reflekterer systematisk over andres evalueringer med eksplicit teoretisk udgangspunkt (langt færre end HFH); har mandlige og kvindelige medforfattere/medredaktører hvoraf ingen arbejder med »evalueringsforskning«; udfører ikke selv evalueringer; forholder sig hverken eksplicit eller implicit metodeudviklende og/eller -forbedrende vedr. evalueringer (ikke meta-evaluerende); reflekterer systematisk over forholdet teknologi-videnskab; reflekterer systematisk over forholdet forsker-praktiker; implicerer en teori om struktur og genese af menneskelige handlinger med symbolsk økonomi heraf; har lav anciennitet; ÷ symbolsk kapital.

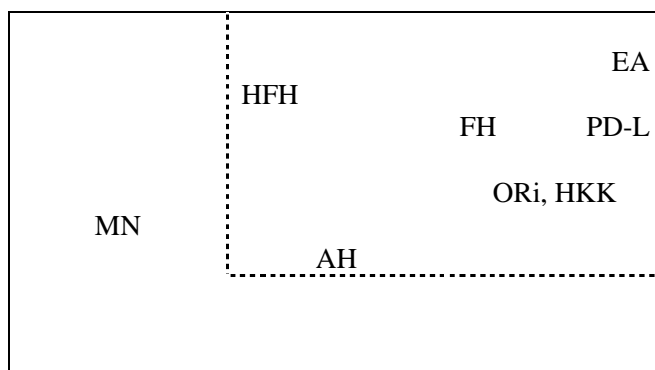
Derved vises konsekvensen af at (normativt) implicere en anerkendelse af at også MN's projekt om den sociale og symbolske funktion af (uddannelses-)evalueringer er del af det som (må) kaldes for og anerkendes for at være evalueringsforskning, i og med at det må antages at (videnskabelig) forskning *om* noget (evalueringer) også må omfatte undersøgelser af mulighedsbetingelserne for dels forskningens objekt, dels forskningen selv. Derved ses desuden hvordan en konstruktion må omfatte rummet af *mulige* udfald og ikke kun rummet af faktiske udfald som de præsenterer sig selv, dvs. må omfatte i det mindste en af disse *mulige* positioner som om »evalueringsforskning« ikke bare er noget (evalueringsforskning) *i sig selv*, men i det mindste implicerer og/eller implicit definerer sig i forhold til eller imod det som det ikke er (hér MN's position). Principielt - som der argumenteres for herunder - er det næppe af betydning om denne 'anden' position er aktualiseret, om end det muligvis letter arbejdet at forskeren må konstruere *sin egen* position som den manglende 'modpol', i og med at konstruktionen til at begynde med vanskeliggøres af at der ikke er 'plads' i det først konstruerede, det som her vises i Figur 2 og Figur 3.

Når, som det foretages her, noget konstrueres i kraft af det som er ikke-noget (dvs. i forhold til noget andet), så er dette ikke bare udtryk for en unødvendig mystifikation, men ser ud til at være en forudsætning for og konsekvens af en relationel sociologi som Bourdieus, en teori som implicerer bl.a. en teori om sociale felter: "Relationelt" indebærer og/eller betyder "i forhold til" eller "som funktion af"; en agent indtager en position i et felt i kraft af de positioner som ikke indtages; de egenskaber en agent konstrueres med, og disse egenskaber 'værdier'/'udfald' er agenten konstrueret med alene i kraft af alle andre egenskaber og 'værdier' eller 'udfald'. En af styrkerne ved en teori som Bourdieus feltteori, ser ud til at være at den opererer med enhver position i kraft af eller som funktion af enhver anden position, enhver egenskab i kraft af eller som funktion af enhver anden egenskab, enhver 'værdi' eller ethvert 'udfald' i kraft af eller som funktion af enhver anden 'værdi' eller ethvert andet 'udfald'; de enkelte agenter/positioner er ikke noget i sig selv, de kan kun opfattes som noget i forhold til alle andre agenter/positioner. Et udfald må m.a.o. ses i forhold til rummet af mulige udfald hvilket viser hvordan konstruktionsarbejde bliver desto vanskeligere: hvad er rummet af mulige udfald hvis disse ikke alle aktualiseres? For i og med at Bourdieus teori om felter er en empirisk funderet teori, så opereres ikke med et rum af ethvert tænkeligt og utænkeligt muligt udfald. Der opereres således ikke med muligt udfald i en betydning som ville være empirisk umulig; der opereres alene med rum af

empirisk mulige udfald, dvs. der opereres med en teori som begrænser mulighederne til det som er muligt inden for rammerne af feltet.

I forhold til konstruktionen af producenterne af »evalueringsforskning«, ses imidlertid hvordan det impliceres eller eksplicit hævdes at der alene findes det som reflektivt-videnskabeligt kan (re)konstrueres som den ene pol, dvs. at det impliceres eller eksplicit (retorisk) benægtes at der eksisterer den 'modsatte', 'unaturlige' eller 'anden' position, en position som den indtagne 'rette', 'naturlige' eller 'første' position i det hele taget skylder sin eksistens. Dette peger mod at det som kalder sig og anerkendes for at være evalueringsforskning, dvs. det som kalder sig og anerkendes for at være den *absolutte* evalueringsforskning, i det mindste også (men muligvis udelukkende) fungerer som om det var en ideologi⁷. Enten er det den eks- eller implicite hævde af at der ikke findes andre positioner, som viser/understreger funktionen som ideologi, eller også er det indholdet af positionen som viser/understreger funktionen som ideologi - muligvis er det begge dele til sammen fordi indholdet af positionen bl.a. er en hævde af og underforstår at der ikke findes andre positioner. I næste omgang indebærer det en eksklusion/udelukkelse af 'det andet' hvilket er endnu et forhold som vanskeliggør et systematisk brud.

Konsekvensen af introduktionen af MN's position er at »evalueringsforskning«, må konstrueres som en yderst stærkt 'højre'-tung del af et socialt rum, dvs. placerer sig til 'højre', og må dermed konstrueres tæt på et magtens felt (eller helt enkelt som del heraf), og at det således hverken er et relativt autonomt felt eller et (sub)felt. Se Figur 4.

Figur 4: Præliminær konstruktion af et (sub-)felt af analyserede agenter efter introduktionen af MN: Anerkendes at MN's afhandling er evalueringsforskning, indtager MN en domineret 'venstre'-position. EA: Erik Albæk; PD-L: Peter Dahler-Larsen; FH: Finn Hansson; ORi: Olaf Rieper; HFH: Hanne Foss Hansen; AH: Anja Hansen; HKK: Hanne Kathrine Krogstrup; MN: Morten Nørholm. Vandret akse: ikke-verdslig, videnskabelig, kulturel pol ('venstre'); verdslig, akademisk, politisk-økonomisk pol ('højre'). Lodret akse: +/÷ anciennitet.

I næste omgang argumenterer konstruktionen i Figur 4 for at »evalueringsforskning« ikke kan opfattes som forskning i videnskabelig forstand. Dette er især på grund af anvendelse/implikation af en rationel teori om struktur og genese af menneskelige

⁷ At skrive at det fungerer *som om* det var en ideologi, er en måde at understrege at rekonstruktionen af en funktion ikke implicerer at funktionen er forsættlig: det som rekonstrueres som en ideologisk funktion, kan ikke umiddelbart forstås som en bevidst ideologisk strategi, og at implicere god tro - eller fravær af ond tro - ser ud til at være en betingelse for at rekonstruere en funktion.

handlinger, dvs. anvendelse/implikation af en teori om menneskelige praktikker uden en symbolsk økonomi af disse praktikker. Det sidste er det samme som (normativt) at konstatere et fravær af grundlagsdiskussioner i forhold til genese og struktur af menneskelige handlinger - en diskussion/position som ellers må opfattes som en nødvendig del af en videnskabelig diskussion. I stedet for at implicere grundlagsdiskussioner af nogen som helst art vedrørende menneskelige handlinger, er det implicitte udgangspunkt at menneskelige handlinger kommer i stand rationelt og velovervejet, fuldt oplyst; at det som gøres, er det vilde, og at det vilde er det som kommer i stand.

Det som produceres i det præliminært konstruerede (sub)felt (dvs. af producenterne af »evalueringsforskning«, konstrueret ud fra nærværende afhandlings analyse af disse producenters produktion), må således i stedet opfattes som en decideret 'legitimerende' eller 'beroligende' forskning hvis rekonstruerede funktion i langt højere grad end noget andet og måske endda udelukkende er (normativt) at reproducere/opretholde en eksisterende social orden end at producere (ny) indsigt, herunder (refleksivt) at producere (ny) indsigt i mulighedsbetingelserne for og/eller den sociale og symbolske funktion af en sådan 'legitimerende', 'beroligende' og ordensopretholdende forskning. Det samme ses i og med at »evalueringsforskning« (dvs. uden introduktionen af MN's position), tilbyder og modsvarer et krav om fx anvendelsen/implikationen af en rationel teori om struktur og genese af menneskelige handlinger (en handlingsteori uden symbolsk økonomi). Dvs. at »evalueringsforskning« (før introduktionen af MN's position) ikke alene *ikke* kan opfattes som et relativt autonomt (sub)felt, men er et *ikke*-autonomt, decideret *afhængigt* (sub)felt - det som også impliceres i og med betegnelsen legitimerende eller beroligende forskning. Denne påpegning gælder funktionen, dvs. uanset om dette er intentionen eller ej, og uanset at de analyserede producenter qua universitetsansatte administrativt er tilknyttet et universitet og ikke en statslig administration (i det mindste er trosforestillingen, *doxa*, at et universitet står i det mindste forholdsvis frit i forhold til en statslig administration).

Analysen af et eventuelt (sub)felt af producenter af »evalueringsforskning«, viser hvordan sociale kræfter i (sub)feltet systematisk udelukker visse bestemte positioner og fremmer visse bestemte andre positioner når det gælder anerkendelsen af hvad der legitimt kan kalde sig og anerkendes for at være evalueringsforskning. Dvs. at en væsentlig årsag til at konstruktionen som den præsenteres her, bliver at disse sociale kræfter reproducerer, cementerer og udbygger én vilkårlig forståelse af hvad der kan respektive ikke kan kalde sig og anerkendes for at være evalueringsforskning, på bekostning af alle andre. Endvidere er konsekvensen at en specialiseret forskning for uddannelsesevalueringer (hvor forskningens objekt såvel som formål defineres på forhånd og med en åbenlyst ideologisk funktion), erstatter en teoretisk reflekteret empirisk funderet forskning om sociale fænomener, fx »evalueringsforskning« såvel som de uddannelsesevalueringer hvis praktik »evalueringsforskning« som praktisk teori udgør den anden side af.

Dertil kommer at en rationel teori om struktur og genese af menneskelige handlinger (en handlingsteori uden symbolsk økonomi) enten eksplicit efterspørges eller impliceres som nødvendig i kommissorierne for de analyserede evalueringsrapporter. Dvs. at »evalueringsforskning«, helt enkelt modsvarer eksplicite såvel som implicite krav til evalueringsmetoden som de fremsættes i de analyserede evalueringer. I næste omgang betinger dette at evalueringerne ender med fx at producere forskrifter for indholdet af undervisningen på de evaluerede uddannelser. Dette ser ud som endnu et argument imod relativ autonomi, og viser atter at »evalueringsforskning«, i stedet må analyseres som den anden side af en evaluerings praktik, dvs. som en praktisk teori for eller ledsagende diskurs til de evalueringer som der foreskrives metoder for i denne »evalueringsforskning«.

Afsluttende overvejelser over en selvobjektivering, en konstruktion af forskerens egen position i forhold til et sociologisk analyseret forsknings- (sub)felt

Dette paper afrapporterer en sociologisk analyse af en række producenter af »evalueringsforskning«, en analyse som udgør en del af resultatet af en analyse af eksisterende forskning i forskningsprojektet om den sociale og symbolske funktion af (uddannelses)-evalueringer. Fordi det arbejde som udføres i nærværende projektet er forskning om uddannelsesevalueringer og således må regnes som evalueringsforskning, foretages dernæst en analyse hvor desuden denne forsker medtages som producent af evalueringsforskning, og konstruktionen gentages.

Dermed udvides resultatet af projektets forskningsgennemgang, og meget direkte ses det hvordan nærværende projekt forholder sig til eksisterende evalueringsforskning: det er noget ganske andet det som kaldes for og anerkendes for at være evalueringsforskning, og som analyseres som sådan i denne afhandling, det er m.a.o. noget ganske andet end »evalueringsforskning«. Samtidig - i og med denne sociologi af evalueringsforskning som medregner dette projekt - konstrueres dermed de sociale mulighedsbetingelser (en sociologi) for projektet: det har vanskeligt ved at anerkendes som »evalueringsforskning« i og med at det ikke gør som 'man' gør når man laver »evalueringsforskning«.

Ikke alene konstrueres dermed dette forskningsprojekts forhold til eksisterende evalueringsforskning (»evalueringsforskning«), desuden/samtidig kan denne forsker konstrueres i forhold til øvrige producenter af »evalueringsforskning« (på grund af homologien mellem rummet af livsstile (*positions*) og rummet af stillingtagener (*prise des positions*), formidlet af rummet af dispositioner (*habitus*), jf. Bourdieu (1984, især pp. 126-131). Hævdelser er således at denne forsker, gennem at konstruere sin egen position i et felt af evalueringsforskere, derved foretager det andet af det bourdieuske dobbelte brud, og at der dermed opnås en selvobjektivering i bourdieusk forstand, en *sociologi* af en sociologisk forskningsposition, en sociologiens sociologi.

Dette kunne implicere at en sociologiens sociologi ikke var så fjernt fra sociologiske fag, fordi den indebærer at en sociologisk forsker gennem at gøre sig selv til genstand for en analyse svarende til den som allerede er udført, objektiverer sig selv som led i denne analyse. Samtidig ser det dog ud som om bestræbelsen på at *udelukke* en sådan (refleksiv) forskningsposition foregår desto stærkere jo tættere analysen kommer på positioner som befinder sig til '*højre*' (konkret de positioner som opstiller kriterierne for fx de den forskning såvel som for de evalueringer som analyseres i dette projekt), og at et af de mest effektive 'våben' fra denne analyserede '*højre*'-position, til at udelukke forskning om forskning, dels er en naturalisering af inddeling af forskningen i ukonstruerede områder som fx evalueringer/evalueringsforskning (som det vises her), dels er en kritik af metodevalg, systematik, *orden*, fremgangsmåde osv.

Dvs. at forskning om forskning som beskæftiger sig med det som konstrueres til '*højre*' (i dette projekt altså forskning som beskæftiger sig dels med den sociale og symbolske funktion af (uddannelses-)evalueringer, dels med »evalueringsforskning« som en anden side af evalueringernes praktik), har det vanskeligt: retten til at påvirke den herskende forestilling (*doxa*) om hvad der er »evalueringsforskning«, såvel som til at definere hvilke metoder som er legitime for »evalueringsforskning«, befinder sig hos det '*højre*' hvis forskning gøres til genstand for analyse.

Forskning om forskning ser med andre ord ud til potentielt at være 'farlig' i og med at de ovenstående forhold kan vises ('afsløres'). Denne 'farlighed' styrkes af at »evalu-

eringsforskning«, konstrueres som decideret *afhængig* af et politisk-økonomisk-administrativt felt (dvs. som redskab i forbindelse med udøvelse af en stats magt).

Desuden kan de anbefalinger som præsenteres som resultatet af en forskning som i og med allokeringen til universitetet kan fremtræde som (relativt) autonom, konstrueres som én vilkårlig social gruppes vilkårlige værdidomme i forhold til såvel forskning som evaluerede uddannelser. Dvs. at det gennem forskning om forskning kan vises at en evalueringsforskning som indeholder/præsenterer vilkårlige politiske holdninger tilhørende '*højre*'. Fordi det desuden kan vises at uddannelse og sociale forskelle er to sider af samme sag (jf. fx Bourdieu 1992 samt fx diskussionerne i Munk 2001), bliver forskning om forskning i dobbelt forstand 'farlig' når det kan vises ('afsløres') at magten i et såkaldt demokratisk samfund ikke allokeres efter holdninger fremsat frit af enhver og fri fra enhver social eller anden begrænsning (hvilket er *doxa*), men i efter med sociale forhold.

Det ovenstående antyder hvordan alt det som kendetegner det som konstrueres til '*højre*', i dobbelt forstand naturaliseres: der ses en naturalisering af den vilkårlige ene pol (konkret af '*højre*') hvilket desuden implicerer det påfaldende upåfaldende, men empirisk konstaterbare *dels* generelt at noget som siges fra én social position har større gennemslagskraft end noget som siges fra en anden social position (i modstrid med en demokratiets *doxa*), *dels* specifikt at noget som siges fra en vilkårlig position til '*højre*' har større gennemslagskraft end noget som siges fra fx en tilsvarende position til '*venstre*'. Årsagen ser ud til at være at herskende sociale kræfter tildeler større gennemslagskraft og/eller større anerkendelse til en gruppe (konkret det som konstrueres til '*højre*') end til andre grupper (konkret det som konstrueres til '*venstre*'), bl.a. i og med at det som konstrueres til '*højre*' opstiller de regler, vurderinger, kriterier for succes og tab osv., dvs. formulerer de trosforestillinger (*doxa*) som ser ud til at gælde generelt, hvilket dog ikke i sig selv er en forklaring, men ligeledes må søges forklaret.

Sagt på en anden måde: for at forklare det ovenstående, må der, ud over de kapitaler som de respektive konstrueres med, tilføjes en symbolsk kapital ud over de andre, en symbolsk kapital som konstruerer svært-kvantificerbare størrelser som anseelse, ry, anerkendelse, som forklarer hvorfor den vilkårlige ene pol ('*højre*', ordensopretholdende - pædagogiske - aktiviteter) dominerer over den vilkårlige anden pol ('*venstre*', videnskabelige aktiviteter), dvs. forklarer hvorfor det eksisterende får forrang. Derved opnås samtidig en forklaring på hvordan (indholdsmæssigt) ordensopretholdende (pædagogiske) aktiviteter, ('*højre*') dominerer over videnskabelige aktiviteter ('*venstre*'). Samtidig ses hvordan systemet ikke kan opfattes som et undertrykkessystem som sådan, således at det som konstrueres ved den vilkårlige ene pol ('*højre*') *undertrykker* det som konstrueres ved den vilkårlige anden pol ('*venstre*'); der er tale om dominansforhold som opretholdes gennem *anerkendelse* af *fælles* trosforestillinger (*doxa*). Denne *anerkendelse* af det rimelige i systemets opbygning, i indholdet af det som legitimt kan udtrykkes, såvel som fx indholdet af betegnelsen "evalueringsforskning", opretholdes m.a.o. af enhver på ethvert socialt sted, hvor det sidste indebærer at betegnelsen "evalueringsforskning" reserveres til en foreskrivende forskning som ikke leverer forklaringer, men i stedet og på et praktikteoretisk grundlag som tilsyneladende er fejlagtigt, leverer *holdninger* som udtrykkes på vegne af alle og som om de (omsorgsfuldt) var til fordel for alle, men som snarere ser ud til at tilgodese det som findes ved den vilkårlige ene pol ('*højre*') på bekostning af det som findes ved den vilkårlige anden pol ('*venstre*') og derved forstærke de dominansforhold det ellers anerkendes for at (skulle) overvinde/modvirke.

Det ser m.a.o. ud som om at et system som tilgodeser en allerede dominant (dvs. privilegeret) gruppe på bekostning af en allerede domineret (dvs. ikke-privilegeret) gruppe, bæres oppe af enhver på ethvert socialt sted, dvs. bæres oppe gennem *anerkendelse* af såvel

den systemet er til fordel for, som af den systemet er til ulempe for. Præcis *denne* anerkendelse af den som siger det 'rette', og i dette tilfælde en anerkendelse af den som siger det der opretholder den 'rette', dvs. den eksisterende orden, ser ud til at være det som forklares med symbolsk kapital. Samtidig forklarer dette (efter Callewaert 2005b *in prep.*) - hvorfor betegnelsen "videnskab" må reserveres alt som *ikke* efterspørges; indholdsmæssigt gives ingen forklaring på hvad der er videnskab; det siges alene "[...]" at videnskab altid er den kundskab som mangler i en given konjunktur[...]" (Callewaert 2005b, *in prep.* sidetal mangler): det som anerkendes, er det som opretholder en eksisterende - vilkårlig - orden, dvs. det som reproducerer det kendte, det som - i en økonomisk-økonomisk tænkning - lægger mere af det samme til det som allerede findes, det som forøger en 'ophobning', det som stemmer overens med et *princip* om 'udbytte' og 'afkast'. Det som ikke anerkendes, er det som gennem systematiske, teoretiske brud med det eksisterende ned-bryder, det som - i en økonomisk-økonomisk tænkning - er kontraproduktivt, som er i modstrid med et *princip* om 'udbytte' og 'profitmaksimering', men som - i en videnskøkonomisk tænkning, det stik modsatte af en økonomisk-økonomisk tænkning - forøger en *videnskabelig* kapital.

En del af forklaringen på det ovenstående kan således hentes i det forhold at de sociale kræfter som virker, ser ud til at virke på tilsvarende måder og ved hjælp af tilsvarende midler vedr. dels de evaluerede uddannelser, dels evalueringerne og deres anbefalinger, dels 'evalueringsforskning' og anbefalingerne her: alt anerkendes for at blive foretaget af hensyn til eller omsorg for nogen, et hensyn eller en omsorg som i sig selv forekommer uangribeligt⁸, hvilket forstærker et symbolsk voldeligt aspekt ved hensynets/omsorgens og hermed gennemslagskraften heraf. Desuden ser det ud som om disse sociale kræfter, som er reproducerende, ophobende, økonomisk-økonomiske ('profitmaksimerende') kræfter, tilgodeser allerede privilegerede på bekostning af allerede ikke-privilegerede. I næste omgang sikrer dette reproduktion, cementering og udbygning af eksisterende sociale dominansforhold, dvs. sikrer en reproduktion af de sociale dominansforhold i et eksisterende samfund, og tilsyneladende endda sikrer reproduktion, cementering og udbygning af en vilkårlig social fordeling af *materielle* goder også.

Muligvis, hvilket dog er usikkert, opnås en forklaring på det påfaldende upåfaldende at *holdninger* forveksles med eller tages for *viden*, samtidig med at disse holdninger opnår deres legitimitet (de *anerkendes* som *viden*) i og med eksistensen af den pol ('*venstre*') som dog i næste omgang risikerer at blive undergravet eller ødelagt i og med denne forveksling. Dette sidste er på sin vis en modsigelse af at en eksisterende orden reproduceres, i og med at en væsentlig del af et socialt nødvendigt legitimeringsgrundlag forsvinder.

Perspektivering: Om andre producenter af forskning om evalueringer og/eller evalueringsforskning som ikke kaldes for eller anerkendes for at være evalueringsforskning

I forbindelse med ph.d.-projektet om den sociale og symbolske funktion af (uddannelses-)evalueringer er der ikke foretaget en systematisk eftersøgning af producenter af forskning om/for evalueringer som *ikke* rubriceres som evalueringsforskning, dvs. af forskning som *ikke* kaldes for og anerkendes for at være evalueringsforskning. En dækkende konstruktion af fordelingen af en sådan forskning ville kræves en større undersøgelse end det blev valgt at foretage. I afhandlingens forskningsgennemgang

⁸ I Nørholm (2003b) diskuteres hvordan det selvforstået universelt gode, som er legitimeringsgrundlaget for 'omsorg', og som det ses i fx Johannes-evangeliets kapitel 3, vers 10-46, især vers 16-18, og som desuden sammenholdes med teksten i Første Korintherbrev, kapitel 13, vers 7, udtrykker en typisk (cirkulær) sejrherrens logik.

refereres i det mindste en producent af forskning om evalueringer som ikke kaldes for og anerkendes for at være evalueringforskning, og således kunne der til det præliminære (sub)felt som konstrueres i Figur 4, tilføjes Jakob V. Jørgensen⁹ som et eksempel på en producent af forskning om de implicerede forudsætninger for og sociale konsekvenser af en dominant evalueringsmetodik (Guba & Lincoln 1989, jf. Jørgensen 1998) - med en placering til 'venstre', under MN. Jørgensens analyse og kritik leveres ikke i en udgivelse fra et universitet eller større forlag, men i en universitetsopgave, og hans produktion hverken kaldes eller anerkendes for at være evalueringforskning. Jørgensen har ikke siden beskæftiget sig med evalueringer og har på det seneste publiceret sammen med en af de analyserede producenter af »evalueringforskning« (Hansson, Husted, Vestergaard 2005).

Således ses hvordan en potentielt kritisk position m.a.o. nok kan findes hos en studerende (dvs. hos en 'udfordrer' af en eksisterende orden), men efter at udfordringen 'mislykkedes', ser det ud som om den analyserede udfordrer må enten må opgive sit forehavende og finde andre veje eller gennem at alliere sig med en anerkendt producent af »evalueringforskning«, tilpasse sig. Med henblik på at konstruere genesen af rummet af producenter af »evalueringforskning« burde tilsvarende analyser foretages af 'vejen frem' for samtlige producenter.

Litteratur

- Bourdieu, P. (1994): "I mellemtiden har jeg lært alle den sociologiske forståelses sygdomme at kende". In: *Pierre Bourdieu. Centrale tekster inden for sociologi og kultorteori*. Akademisk Forlag, s. 111-127.
- Pierre Bourdieu (1988b): *Homo Academicus*. London: Polity Press.
- Pierre Bourdieu (1984): *Distinction*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Pierre Bourdieu & Jean-Claude Passeron (1992): *Reproduction in Education, Society and Culture*. 2nd. edition, London: Sage Publications.
- Pierre Bourdieu, Jean-Claude Chamboredon, Jean-Claude Passeron (1991): "Part One - The break". In: *The Craft of Sociology. Epistemological Preliminaries*. Berlin: Walter de Gruyter, Berlin, s. 13-31
- Callewaert, Gustave (Staf) (2005a): "Uddannelsesvidenskab, en videnskab eller professionsviden?". Paper præsenteret ved forelæsningen som hedersdoktor den 26. januar 2005, på Uppsala universitet. In: *Utbildningsforskning som videnskab og som professionens kunskap/Udannelsesforskning som videnskab og som professionsviden*. ESEP: Ethos in Society, Education and Practices, Rapport nr 1, Pedagogiska Institutionen, Uppsala universitet, s. 98-119.
- Callewaert, Gustave (Staf) (2005b): "Videnskab og engagement". Afskedsforelæsning fra lærestolsprofessoratet i pædagogik afholdt ved Det humanistiske Fakultet på Københavns Universitet d. 14. juni 2002. In: *Utbildningsforskning som videnskab og som professionens kunskap/Udannelsesforskning som videnskab og som professionsviden*. ESEP: Ethos in Society, Education and Practices, Rapport nr 1, Pedagogiska Institutionen, Uppsala universitet, pp. 65-97.
- Callewaert, Staf (2003a): "Pierre Bourdieu: *Homo Academicus*". In: *Fra Bourdieus og Foucaults verden - pædagogik og sociologi, diskurser og praktikker, efter det moderne*. København: Akademisk Forlag, s. 56-97.
- Callewaert, Staf (2003b): "Udgør sygeplejen et felt i bourdieusk mening". In: *Fra Bourdieus og Foucaults verden - pædagogik og sociologi, diskurser og praktikker, efter det moderne*. København: Akademisk Forlag, s. 115-128.
- Peter Dahler-Larsen, Hanne Katrine Krogstrup (2000a): "Evaluation as an Institutionalized Standard: Some Neo-Institutional Reflections". Præsenteret på Canadian Evaluation Society, Montreal.

⁹ Jakob Vestergaard Jørgensen er p.t. ph.d.-studerende ved Institut for Filosofi, Politik og Ledelse på Handelshøjskolen i København.

samme som nedenstående

- Peter Dahler-Larsen, Hanne Katrine Krogstrup (2000b): "Evaluering og institutionelle standarder: Nyinstitutionelle betragtninger af evaluering som vor tids ritual". *Politica* 32. årg nr. 3, København, s. 283-299, 354-355.
- Peter Dahler-Larsen, Hanne Katrine Krogstrup (2000c): *Exploring "Constitutive effects" of Evaluation*. Præsenteret på American Evaluation Association; Hawaii.
- Peter Dahler-Larsen, & Hanne Katrine Krogstrup (eds.)(2001): *Tendenser i evaluering*. Odense: Odense Universitetsforlag.
- Émile Durkheim (1975): *Opdragelse, uddannelse og sociologi*. 11x18/samfund, København: Carit Andersens Forlag. Engelsk udgave: Durkheim, É. (1956): *Education and sociology*. The Free Press, New York. Fransk original: Émile Durkheim (1922): *Education et Sociologie*. Paris: Librairie Felix Alcan.
- Egon G. Guba, Yvonna S. Lincoln (1989): *Fourth Generation Evaluation*. London: Sage Publications.
- Hansen, Anja & Hanne Foss Hansen (2000): "Evaluering i Danmark". *Nordisk Administrativt Tidsskrift*, nr. 2/2000, 81. årgang, København, s. 156-177. Også i C. Greve (ed.): *Offentlig ledelse og styring i bevægelse*. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.
- Hansson, Finn, K. Husted, Jacob Vestergaard (2005): "Second generation science parks - From structural holes jockeys to social capital catalysts of the knowledge society". *Technovation*, vol. 25, no. 9, s. 1039-1049.
- Jakob Vestergaard Jørgensen (1998): *Fourth Generation Evaluation - Joint construction or mere constraining?* Institut for Statskundskab, København: Københavns Universitet.
- Munk, Martin David (2001): "Uddannelse som ulighed og strukturel homologi". In: Petersen, Karin Anna (red.): *Praktikker i erhverv og uddannelse*. København: Akademisk, s. 225-271.
- Morten Nørholm (in prep.): *Den sociale og symbolske funktion af (uddannelses-)evalueringer*. Ph.d.-afhandling. København: Danmarks Pædagogiske Universitet.
- Nørholm, M. (1995): "Forholdet mellem observatør og det observerede i videnskab, forvaltning og undervisning - mellem Niels Bohr og Pierre Bourdieu". In: Petersen, K.A. (ed.): *Praktikteori i sundhedsvidenskab*, Akademisk Forlag, København, pp. 31-43.
- Nørholm, Morten (1994): "Det dobbelte brud". In: Callewaert, Staf et al. (eds.): *Pierre Bourdieu. Centrale tekster inden for sociologi og kulturteori*. København: Akademisk Forlag, s. 109-110.
- Petersen, Aage (1963): "The Philosophy of Niels Bohr". *Bulletin of the Atomic Scientists*. Chicago, s. 8-14.